

Työryhmä

Jukka Haapasalo, Heikki Hellman, Juha Kulmanen, Kauko Pietilä, Jyrki Saarikoski

Hetken kuluttua: uutiset!

Me emme voi asioille mitään. Me emme tee uutisia. Ne syntyvät itsestään.

Tauno Aijälä, MTV

MIKSI UUTISIA?

Matti Virtanen lainaa Jorma Mietisen väitöskirjasta kirjoittamansa arvostelun (Virtanen, M., 1981, s. 313) lopuksi Herbert Kayn (1954, s. 34) aina ajankohtaista kysymystä: "Kun nyt olemme oppineet, mitä ja kuinka paljon ihmiset lukevat sanomalehdestään, joudumme kohtaamaan kieltämättä monimutkaisen ongelman: ...miksi ihmiset lukevat uutisia?" Eivätkä ainoastaan lue uutisia, vaan kuuntelevat ja katselevat niitä. Miksi?

Mittasuhteet eivät ole ollenkaan vaatimattomia. Sanomalehtien kokonaislevikki oli Suomessa 1980 noin 2.8 miljoonaa (oma lehti 59 %:lle koko väestöstä), ja vuonna 1979 sanomalehtien numerokappaleita ilmestyi 792 miljoonaa (166 numeroa/jokainen suomalainen; ks. Tietoja sanomalehdistöstä, 1981).

Radion ja television uutislähetykset keräävät päivittäin massayleisön. Arkisin Yleisradion klo 20.30 tv-uutiset - molemmilla tv-kanavilla samanaikaisesti lähetet-

tävät - kokoavat runsaat 2 miljoonaa katsojajaa ja viikonloppuisin 100 000-200 000 enemmän. MTV:n Kymmenen uutiset puolestaan saavat arkisin runsaat 500 000 ja viikonloppuisin 800 000-900 000 katsojajaa. Radion klo 17.30 uutislähetys kassaa kansaa noin miljoonan ääniradioitten ympärille muina päivinä paitsi sunnuntaina, jolloin muut houkutteet - lähinnä samanaikaiset tv-ohjelmat - vähentävät tuon yleisömäärän noin puoleen. - Harva suomalainen jää päivittäin sähkömedioiden uutispiirin ulkopuolelle.²

Mutta miksi? Miksi tällainen suurinstituutio ja sen suurkäyttö?

Ns. "uses and gratifications"-tutkimukset ovat antaneet joitakin vastauksia Kayn kysymykseen: joukkotiedotusvälineiden uutisaineistoakin käytetään tyydyttämään käyttäjiensä monenlaisia tarpeita, informaatio- ja muita tarpeita. "Uses and gratifications"-tutkimuksissa on yhtäältä pyritty selvittämään, millaisia tarpeita ihmiset suuntaavat mihinkin tiedotusvälineisiin (esim. Katz, E. ym., 1973), toisaalta millaista vastaavuutta erilaisten tarpeiden ja erilaisten sisältökäyttöjen välillä on (esim. Pietilä, V., 1974). Emme kuitenkaan ole niin kiinnostuneita ihmisten tarpeiden suuntautumisesta tie-

dotusvälineisiin kuin siitä, miten tiedotusvälineet ovat reaktiota näihin ihmisten tarpeisiin. Miten joukkotiedotus - tässä artikkelissa erityisesti radio ja televisio - vastaa ihmisten "uutistarpeisiin"? Mutta ensiksi: mitä ovat ne "uutistarpeet", joihin radion ja television uutislähetykset voisivat olla vastausta? Tarkastelemme kysymystä uutisjutun rakenteesta käsin.

Uutisjuttu on "kielellinen" juttu, ei vain lingvistinen, vaan laajemmin semiologinen juttu. Mutta lingvistisen tarkastelun esimerkkiä noudattaen uutisjuttukin voidaan jakaa *psykologiseen subjektiin* ja *predikaattiin* (ks. esim. Wall, C., 1974, s. 43: "...lauseen subjektiksi voidaan osoittaa se lauseenosa, joka ilmaisee, mistä asiassa on puhe; predikaatti esittää, mitä siitä [psykologisesta subjektista] sanotaan"; ks. myös PROJEKT IDEOLOGIE-THEORIE, 1980, s. 132-33). Psykologinen subjekti on uutisdiskursissa usein yhtä kuin *aihe* (= yhteinen pohja viestin lähettäjälle ja kuuntelijalle/katsojalle); psykologinen predikaatti sisältää sen, *mitä* aiheesta sanotaan - tai oikeastaan esitetään.

Mutta subjekti ei ole vain juttunosa; myös vastaanottaja on subjekti (ks. esim. Althusser, L., 1971, s. 170-77). Edellisen kautta jälkimmäisen on mahdollista olla subjekti myös jutun omassa mikrokosmoksessa, jonka predikaatin kehittämään tilaan vastaanottajan subjektiviteetti laajenee. Tämä merkitsee vastaanottajan *identiteetin* uusintamista uutisjutun mikrokosmoksessa vastaanottajan "nähdessä itsensä" predikaatin elementtien kautta: "Toisen [henkilön] perspektiiviin eläytyminen... (G.H. Mead) on epäilemättä eräs edellytys identiteetin muodostumiselle. He-

gelin mukaan jokainen itsetajunta (Selbstbewusstsein) edellyttää toisen itsetajunnan sisäistä representaatiota..." (Ottomeyer, K., 1979, s. 118-19.) Mutta tässä on toinenkin prosessi: "Kehittyvä ja vakaa identiteetti on riippuvainen paitsi hyväksymisen saavuttamisesta vuorovaikutussuhteissa myös yksilöiden tuotantoprosessien ja niiden tuotteiden, joissa he "tunnistavat" ja "realisoivat" itsensä, reaalisuudesta ja hyödyllisyydestä." (Ema., s. 119.)

Identiteetin muodostuksen tärkeitä aineksia ovat niin elämämaailman ihmiset kuin esineetkin - toimintamme kautta. Nykyaikaisessa yhteiskunnassa uutislähetysten elämämaailmat ovat tärkeä puoli identiteetin muodostusta. Miten?

IDENTITEETIKRIISI

"Ihminen on [nykyaikaisessa yhteiskunnassa] itse asiassa aika epätoivoisessa tilanteessa; tavalla taikka toisella hänen olisi kyettävä nousemaan tapahtumien yläpuolelle, saatava ne järjestetyksi jonkinlaiseksi mielekkääksi kuvaksi maailmasta, mutta samaan aikaan tapahtuman pakenevat häntä - hän on aina myöhässä." (Pietilä, V., 1967, s. 32.) Artikkelissaan Pietilä lainaa samassa hengessä Hadley Cantrilin klassisen paniikkitutkimuksen erästä haastateltua: "Me elämme hämmentävässä maailmassa, missä mitä tahansa voi tapahtua. Me kuulemme niin paljon uutisia joka päivä - ja monet niistä asioista, joista kuulemme, ovat uskomattomia." (Cantril, H. ym., 1940; Stuart Ewen, 1981, tematisoi modernia joukkoviestintää samansukuisesti.)

Pietilä kuvaa identiteetin luonteenomaista tilaa modernissa yhteiskunnassa: identiteetti horjuu

väistämättä jo yhdekin päivän aikana ja vielä nopeamminkin, vaikka emme itse tekisi yhtään mitään: muut toimivat, silmäkantamaton yhteiskunta toimii. Saamme esille uutisen problematiikkaa. Vanhassa, ennalta tiedetyssä (= aihe, subjekti) on nyt jotakin uutta, vasta tapahtunutta (= predikaatti, mitä on sattunut, miksi, millä seurauksin jne.). Näin jokainen uutinen viittaa väistämättömään identiteettikriisiin.

Paavo Ruotsalaisen aikoina jokainen syntinen tuotti omassa toiminnassaan itselleen identiteettikriisejä, ja niiden ratkaisuilla oli noina päivinä muoto "Joka päivä armo uus!". Meidän identiteettimme horjuu tekemisistämme riippumatta, ja ratkaisulla onkin toinen muoto: "Tänä iltana - uutiset!" Erosta huolimatta on armon vuodatuksella ja uutisilla funktio- ja muotoyhtäläisyyttä rituaaleina.

UUTISPAPIT JA -PAPITTARET

Kirkolliset menot ovat rituaaleja *par excellence*. Mikä on kirkon viran haltijan, papin rooli kirkon rituaalissa?

Luterilainen papinvirka on perusteltu seuraavasti: "Jotta saisimme...uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja saarnaamisen virka. Sanassa...lahjoitetaan Pyhä Henki, joka...vaikuttaa uskon..." (Augsburgin tunnustus, V, s. 13.) Ajatusta tulkitaan näin: "Viran keskeinen merkitys liittyy siihen reformaattoreiden perustavaan katsomukseen, että ihminen vanhurskautetaan uskosta, mutta usko tulee *ulkonaisen* sanan...välityksellä. Jotta ihminen voi vastaanottaa uskon *ab extra*, ulkopuoleltaan, on Jumala asettanut kirkon viran. ...Koko CA V:n [Confes-

sio Augustanan, Augsburgin tunnustuksen V luvun] oppi tähtää näin ollen ulkonaisen, eli siis näkyvän ja kuultavan, ihmisen ulkopuolelta tulevan merkityksen korostamiseen uskon synnyssä. ...Viran tehtävä on välittää ihmiselle sana, jotta hän voisi päästä osalliseksi vanhurskauttavasta uskosta. Jumala on asettanut viran ja se on välttämätön, sillä sanan palvelemisesta riippuu ihmisen pelastus." (Mannermaa, T., 1975, s. 148-50.)

Ns. *informatiivisen uutistoinnin* idea (ks. Ahmavaara, Y. & Nordenstreng, K. & Peltola, P., 1974) on pitkälle muotoyhtäläinen luterilaisen virkadogmatiikan kanssa. Edellisen eräs perusjako on jako "...(1) todellisiin *uutistapahtumiin* ja niiden raportointiin liittyvään valintaprosessiin ja (2)...*keinoihin*, joita käytetään näiden tapahtumien välittämiseen yleisölle." (Ema., s. 163.) Tässä on kaksi valtakuntaa, tuonpuoleinen uutistapahtumien "Jumalan valtakunta", joka on todellinen ja ensisijainen ("Uutisten valinta on tietysti ensisijainen kysymys", s. 163), ja tämänpuoleinen ihmisten arkielämän maailma, joka on epätodellisempi ja toissijainen ("Esitystapa on merkitykseltään toissijaista", s. 163). Ensimmäinen perusjako kertautuu toisessa, joka on (1) uutisen *objektiivinen merkittävyys* yhtäällä ja (2) vastaanottajan siihen tuntema *subjektiivinen kiinnostus* toisaalla. Uutisten valinnan on nojaututtava edelliseen, esitystavan jälkimmäiseen puoleen. (Ema., s. 163.) Kolmas jako puhuu (1) *raakan uutisista*, jotka "usein etäisinä ja abstrakteina tapahtumina" (ema., s. 164) saavat teologiseksi rinnakkaistekstikseen *logoksen*, Jumalan ilmoituksen sellaisena tulkintaa vaativana tuon-

puoleisesta tulevana sanana, jonka tämänpuoleisena korrelaattina on "...ihmisen täydellinen kykenemätömyys tulla [itse, omin voimin] pelastusta vastaan" (Kiviranta, S., 1981, s. 42), ja (2) *taustakommentista*, jonka tehtävänä on "...analysoida ja organisoida raakauutismateriaali niin, että siitä tulee helposti ymmärrettävää. Tällöin kommentti selittää raakauutisissa esiintyvät yleiset käsitteet..., niin että niiden sisältö tulee tutuksi, ja antaa yleistä taustainformaatiota" (Ahmavaara, Y. ym., ema., s. 166). Taustakommentin rinnakkaistekstinä on sananpalvelijan johdolla tapahtuva sananpalvelu, joka "...ei ole mikään ihmisten keksimä apukeino Jumalan toiminnan mahdollistamiseksi, vaan Jumalan itsensä säätämä ja asettama keino evankeliumin perille viemiseksi..." (Kiviranta, S., ema., s. 42.)

Uutisjuontajan papillisen roolin eetoksen tiivistää osuvasti uutistoimittaja Arvi Lind osallistuttuaan toista kertaa 'koko perheen vapaamuotoisesti toteutettuun' lauantaiamun tv-ohjelmaan *Kukko kiekkuu*. Lindin tehtävänä on kertoilla, mitä uutisprintti on työntänyt ulos perjantain ja lauantain välisenä yönä, nyt kylläkin lempeästi, hieman leikkisesti, humanintrestiä korostaen. Mutta tv-ohjelma ei sittenkään ole papin siviiliä, sillä "[e]nsimmäisellä kerralla hän myöntää jännittäneensä niin että poskilihakset kiristyivät". Toinen kerta oli helpompi: "Nyt ei jännittänyt. Mutta kieli saa olla keskellä suuta. Ei uutistenlukija saa löpistä ihan mitä vaan tällaisessa vapaamuotoisessa ohjelmassa. *Se horjuttaisi uutisten ja uutistenlukijoiden luotettavuutta.*" (Katso, nro 48, 1981,

s. 7. Kursivointi lisätty.)

Informatiivisen uutistoiminnan "...tarkoituksena on mobilisoida yksilön ajattelu, niin että hän kykenee konstruoimaan maailmankuvan sen faktuaalisen informaation nojalla, joka hänelle joka päivä tarjotaan..." (Ahmavaara, Y. ym., ema., s. 166.) Maailmankuvan teologinen korrelaatti on vanhurskautus ja usko, mutta epäilemättä myös maallisen uutisdiskurssin "maailmankuvan" yksilötasoisena funktiona on usko niihin ideologisiin instansseihin (vrt. PROJEKT IDEOLOGIE-THEORIE, 1979, s. 7-19), joiden asettamia uutispapit ja -papittaret ovat, eli ideologisten instanssien *uskottavuus* (käsite, joka monessa mielessä on nykyaikaisen politiikan avainkäsitteitä; *uskosta* fašismin ideologisen diskurssin keskeisenä käsitteenä ks. PROJEKT IDEOLOGIE-TEHORIE, 1980, s. 47-53.) Näin informatiivisen uutistoiminnan eräs yhteiskunnallinen funktio olisi tämänpuoleisen arkisen yhteiskuntaelämän ideologinen ohjaus ylhäältä päin, tuonpuoleisesta.

UUTISVERTAILUTUTKIMUS

Ensisijainen näkökulmamme uutisten tutkimukseen ei ole, *mitä* uutislähetyksissä kerrotaan, vaan *miten se, mitä kerrotaan, esitetään*. Tarkoituksemme on vertailla radion ja television pääuutislähetyskulu-neena syksynä muuttuneessa tilanteessa. Vertailtavat lähetykset ovat radion *Uutiset, päivän peili ja sää* klo 17.30 (RD), Yleisradion televisiolähetys *Uutiset ja sää* klo 20.30 (TV-1) ja Mainostelevision *Kymmenen uutiset* klo 22.00 (MTV). Aikataulusyistä valitsimme tutkimuspäiviksi 27.-29.10.1981 (tiistaista torstaihin), ja oli silkkää sattumaa, että mukaan osui päivä

(27.10.), jolloin presidentti Kekkonen ilmoitti valtioneuvostolle estyneensä pysyvästi hoitamasta tasavallan presidentin tehtäviä. Ensimmäinen tutkuspäivämme oli siis täysin poikkeuksellinen uutispäivä, mutta jo heti seuraavina päivinä toimitukset palasivat normaalin uutistoiminnan rytmiin ja rutiiiniin. Taulukossa 1 on esitetty kahden "normaaliuutispäivän" (28. ja 29.10.) osalta uutisjuttujen jakautuminen pituuden mukaan.

Taulukko 1. Uutisjuttujen pituudet

	RD	TV-1	MTV	YHT
alle 30 s	16.1 %	36.4 %	26.5 %	26.5 %
31- 60 s	38.7	15.1	41.2	31.6
61-120 s	6.5	18.2	23.5	16.3
121-180 s	3.2	18.2	8.8	10.3
yli 180 s	35.5	12.1	-	15.3
Yhteensä	100.0	100.0	100.0	100.0
n	31	33	34	98

Radiossa jutut ovat olleet joko lyhyitä tai pitkiä, YLE:n tv-uutisissa aika tasaisesti kaikenpituisia, MTV:ssä melko yhdenmukaisesti verraten lyhyitä. - Taulukossa 2 on esitetty, missä määrin eri lähetykset sisälsivät "normaalipäivinä" samoja, missä määrin "omia" aiheita.

Taulukko 2. Yhteisten ja "omien" uutisaiheiden määrät

	%
RD + TV-1 + MTV	32.1
RD + TV-1	11.3
RD + MTV	3.8
TV-1 + MTV	5.7
RD	11.3
TV-1	13.2
MTV	22.6
Yhteensä	100.0
n	53

Kaikille yhteisiä aiheita oli noin kolmannes; vain yhdessä lähetyksessä käsiteltyjä "omia" aiheita oli lähes puolet (47.1 %). Erityisesti MTV kunnostautuu "omilla" aiheilla verrattuna YLE:n kahteen uutistoimittukseen. - Aihepiireittäin jutut

jakautuivat "normaalipäivinä" tv-uutislähetyksissä taulukon 3 karkean luokituksen osoittamalla tavalla.

Taulukko 3. Tv-uutisjutut aihepiireittäin

	TV-1		MTV	
	juttuja	% lähetysajasta	juttuja	% lähetysajasta
kotimaan-uutiset	18	55.8 %	20	59.0 %
ulkomaan-uutiset	11	32.3	9	30.7.
sää	2	8.9	2	4.5
aiheluettelo	2	3.0	2	3.4
urheilu	-	-	1	2.4
Yhteensä	33	100.0	34	100.0

Taulukon 3 tietojen valossa TV-1:n ja MTV:n uutiset ovat yllättävän samankaltaisia, vaikka MTV:n uutisten alkuperäiseksi tarkoitukseksi ilmoitettiin kotimaan uutisiin keskittyminen. - Mutta taulukoissa ei ole mukana Kekkospäivä 27.10. Miten uutistoimituksissa toimitettiin SUURENA UUTISPAIVANA?

KEKKOSPÄIVÄ

Kristus on ylösnoussut.
Sitä ei voi sanoa toisin.
Siksi se on alituisena
kantamuksenamme.

Pentti Saarikoski

"Ei voi sanoa toisin": tämä on ongelma tyyppiä 'miten pukea tärkeä uskonnollinen ilmoitus luonnollisen kielen sanoiksi'. Tiistaina 27.10.1981 oli televisiouutisten toimituksilla tehtävä samaa tyyppiä: piti antaa muoto historialliselle valtiolliselle ilmoitukselle presidentti Urho Kaleva Kekkonen erosta. Tieto oli luonnollisesti UUTINEN vailla vertaa vielä silloinkin, kun se ei enää ollut uutinen ensinkään. Radion ja television lukuisat tavanmukaiset ja

→ samoin lehdet
(kaivat etisivistä)

ylimääräiset uutislähetykset olivat jo nimittäin levittäneet sanan laajalle ennen kuin ilta ennätti ja tuli tässä tarkasteltavien kahden lähetysten, YLE:n tv-uutisten ja MTV:n Kymmenen uutisten aika.³

Niinpä kysymyksessä olikin ilmaisuuden antaminen jo tiedetylle. Pyrimme luonnehtimaan uutislähetystyksiä siitä näkökulmasta, millaisen muodon ne antoivat suurelle aiheelle ja sen lieveilmiölle, valtiollis-poliittisille tosiasioille. Erityisen mielenkiintomme kohteena olkoon, missä määrin ilmoitus tasavaltaa neljännesvuosisadan johtaneen valtiomiehen erosta nähtiin mahdolliseksi "sanoa toisin" eli mitkä olivat YLE:n ja MTV:n uutislähetysten yhtäläisyydet ja erot. Muodonannon korostaminen älköön kuitenkaan häivyttäkö mielistä sitä seikkaa, että kyseinen uutinen saattoi olla UUTINEN vain, koska sen aiheella oli sekä käytännön politiikassa että kansalaisten mielissä aivan poikkeuksellisen tärkeä merkitys. Myös tämä jälkimmäinen merkityksen laji on syytä muistaa; onhan ilmoitus Kristuksen ylösnousemuksesta mielekäs vain uskoa tunnustavien piirissä.

Uutislähetyksillä oli eronsa, joihin palaamme. Mutta ensiksi eräitä perustavia samankaltaisuuksia. Yhtäläisyyksien syitä voi etsiä paitsi journalistisen käytännön homogeenisuudesta myös presidentti-instituution ja sen pitkäaikaisen haltijan ylikäyvystä asemasta, jota vastaan asettuu suomalaisessa julkisuudessa yleinen yksimielisyys ynnä kunnioittava asenne.

Kumpikin uutislähetys tarjosi tasavallan kansalaisille toinen toistaan korkeampien auktoriteettien ohimarssin, kaikkien kilvan ja kritiikittömästi kehuessa eroavaa

presidenttiä. YLE:n uutisissa oli näitä virallisia hahmoja äänessä 14, useimmat useaan otteeseen, MTV:llä viisi. Kummallakin läpikäyviä teemoja olivat maan ulkopoliittinen yksimielisyys ja menestys, kansan kaikinpuolinen yhtenäisyys. Sisäpolitiikassa Kekkonen kaudella esiintyneet katkeratkin kamppailut häivytettiin esimerkiksi abstraktin "ideologian" alueelle: Kymmenen uutisten juontaja esitteli kaksi haastateltavaa - Veikko Helteen ja Ele Aleniuksen - Kekkonen "ideologisina vastustajina". Toinen tapa oli tuoda ristiriidat esiin tavalla, joka korosti Kekkonen roolia isällisen lujana johtajana. Tästä laista kuvaa vahvasti esimerkiksi YLE:n uutisten välähdys "häätätilahallituksen" runnaamisen päiviltä loppuvuodesta 1978.

Vallanpitäjien lausuntojen sisältö oli luonnollisesti ennalta arvattava: sen saneli maassa valitseva yksimielisyys, haastateltavien valinta ja hyvä tapa. Sisältöä kiintoisampi olikin muoto, herparapaati, erityisen selvä etenkin YLE:n uutisissa. Muotoratkaisu antoi niin tunnustuksen sanoille kuin viileämmille tilannearvioinneillekin ylhäältä annetun ilmoituksen totaalisen ja vastaan-sanomattoman luonteen. Presidentin ero esitettiin ennen muuta ministereille, kansliapäälliköille ja puoluejohtajille kuuluvana asiana. Tosin tavallinenkin kansalainen sai olla television välityksellä tavallaan osallisena, katsella, kuunnella. Ja ehkä on niin, että hän 'Urkin' erosta ja tulevaisuudesta huolestuneena todella tarvitsi korkeiden auktoriteettien lohdutusta.

Uutislähetysten yhteinen piirre oli myös presidentin eron ulkoilla saaman julkisuuden rapor-

tointi. Särisevien puhelinäänten viesti oli sisällyksettömyydessään sama, sillä eipä suuressa maailmassa vielä oltu ehditty sanoa juuri mitään. Mutta köyhä antaa vähääkin: niukoista uutisoinneista ja hätäisistä ensikommenteista oli toki kerrottava, näin korostettava, että kyse on kansainvälisestikin huomionarvoisesta asiasta. Onhan ETYK:n isäntä eronnut.

Sekä YLE että MTV uhrasivat aiheelle koko uutislähetysten (YLE ohjelma-aikaansa tietysti vielä huomattavasti enemmän). Tämän toimituksellisesta näkökulmasta luultavasti aivan luonnollisen ratkaisun tärkeä sivumerkitys oli tapahtuman itseriitaisuuden korostuminen. 'Presidentin ero ja tulevat vaalit' oli aiheena täydellinen itsessään. Sen ohella ei tarvinnut, voinut eikä saanut kertoa mistään muusta. Sinä päivänä ei tapahtunut mitään muuta.

Uutislähetysten yhtäläisyyksistä huolimatta oli aiheen käsitellyssä kuitenkin eräitä tärkeitä, kenties ratkaisevia eroja. Lähetysten yleisilmeen eroavaisuuden voi kärjistää valtioneuvoston istuntoa kuvaavan kameran vääjäämättömän liikkeen ja kodikkaasti räiskyvän takkatulen vastakohtaisuudeksi. Edellinen elementti on YLE:n uutisten alusta: kuva siirtyy ilman leikkausta valtioneuvoston ylimääräisen istunnon roolihahmosta toiseen (ensin pääministerin tehtäviä hoitava Eino Uusitalo - sitten kansliapäällikkö Kai Korte - sitten oikeusministeri Christoffer Taxell) sitä mukaa, kun nämä esittävät repliikkinsä. Kameran suorastaan maaginen liike korostaa sekä tapahtuman ritualistista merkitystä että sen valtiollista tärkeyttä: näin on sanottu, presidentti eroavaksi todettu, asianmukai-

ssa järjestyksessä on kaikki käynyt, sen voi jokainen tv-uutisten välityksellä todistaa.

Tulisijan ääreen siirrytään Kymmenen uutisten kysyessä, mitä mieltä kansalaiset ovat presidentin erosta. Yhtäkkiä ollaan yllättävästi kotipiirissä, missä leimua-va takkatuli kielii yhtäpitävästi haastateltavan sovinnaisen hahmon kanssa omakotitalon, saabismin ja ylemmän tuloluokan varaan rakennetusta suomalaisesta elämänmuodosta. "...että eiköhän jätetä ne Tamminiemen polut rauhaan..." Muuten kiertää kysely ulkosalla ja hyväksyy vastaajiksi vain vanhoja tai keski-ikäisiä kansalaisia. Erään mummon jumalinen vastaus kuulostaa oudolta, kuin riitasoinnulta, tv-uutisten profaanissa harmoniassa: "Luotetaan vain Jumalaan Kaikkivaltiaaseen ehkä hän ohjaa."

Tv-uutisissa poikkeuksellinen kansalaisgallup toimii tässä populistisena elementtinä: korkeimman politiikan tilanteen yhteisyyttä alleviivataan kutsumalla joukko anonyymejä kansalaisia todistamaan asiassa. Heidän panoksensa rajoitetaan kuitenkin kuvaruudussa näyttyytymiseen, epämääräisten toivotusten latelemiseen, atmosfäärin luomiseen. Ainakin periaatteessa käsillä olevat dialogin ainekset latistetaan monologiksi.

Kymmenen uutiset poikkesi YLE:n uutisista myös esittelemällä Kekkonen "talouspoliitikkona" ja "ihmisenä". Sekä vuorineuvos Uolevi Raaden juhlapuheessa että 'Kekkonen kaveriksi' tiedetyn Kalle Kaiharin muistelossa oli eräänlainen ennenaikaisen nekrologin sävy. Kuitenkin Kaiharin haastattelu sekä kansalaisgallup toivat Kymmenen uutisiin viikkolehtien populaarisuutta. Myös presidentin sairauden käsittely oli kaikille läheinen ja

tunnistettava aihe, joskin huomautus terveydentilan näkymisestä eronpyynnön allekirjoituksessa oli erityisen tökerö ja oletettavasti myös sellaiseksi koettiin.

Siinä missä Kymmenen uutisten teemana oli 'koko kansan presidentti eroaa', painotettiin YLE:n puolella aiheen valtiollisia ja poliittisia elementtejä. Kekkonen eron rinnalle nousi tulevien presidentinvaalien puinti, siis auktoriteetin jatkuvuuden turvaaminen. Tässä mielessä YLE:n uutislähetys kuvaannollisesti sanoen sekä nostatti myrskyn että pyrki tainnutta- maan aallot. Avointa levottomuutta maan kohtalosta ei kuitenkaan päästetty syntymään: presidentin ero kuvattiin tiukan lailliseksi, hiltityn dramaattiseksi ja historial-

lista säädyllyisyyttä noudattavaksi tapahtumaksi. On kiintoisaa, että välittömästi 'erorituaalin', valtioneuvoston ylimääräisen istunnon kuvailun jälkeen seuraa presidentin tehtäviä hoitavan pääministeri Mauno Koiviston isällinen puhe - jaksoson visuaalinen muoto tuo mieleen presidentin uudenvuodenpuheen. Sen jälkeen ilmestyvät ruutuun vuoronperään Eino Uusitalo ja Johannes Virolainen, antavat lausuntonsa, ovat valppaina paikoillaan, hyvässä kunnossa, eivät eroaikeissa.

Kumpikin uutislähetys tietenkin kertoi katsojilleen tammivaalien päivämäärät ja Johannes Virolaisen asettumisen kilpailemaan puolueensa ehdokkuudesta. Kymmenen uutiset tiesi lisäksi mainita Apu-lehden Koivistolle hymyilevästä gallupis-

ta. Tuleviin vaaleihin kiinnitti YLE:n lähetys kuitenkin yllivoimaisesti enemmän huomiota (minkä voi ehkä osaksi selittää sen hieman pitimmällä ohjelma-ajalla). Tämä kuitenkin tuskin vaikutti haastattelavien auktoriteettien valintaan, minkä suhteen ero uutislähetysten välillä oli silmiinpistävä: YLE:n uutisten ainoa ei-puoluepoliittinen haastateltava on kansliapäällikkö Kai Korte, kun Kymmenen uutiset ei haastattele puolueiden ja 'presidenttipelin' kärkimiehiä lainkaan (tässä mielessä poliittisimmat hahmot Kymmenen uutisissa olivat Veikko Helle, Ele Alenius ja Keijo Korhonen).

YLE:n tv-uutisten loppupuolella valtiokoneiston ja puolueiden johtomiesten osuus vain korostuu: puoluejohtajakierros käydään kahdesti läpi, ensin puhutaan Kekkosesta ja sitten vaalinäkymistä, ja Koivistokin pääsee jälleen esiin nyt tavanomaisessa haastattelutilanteessa - kertomaan poliittisesta tilanteesta Kekkosien eron jälkeen. Valtiojärjestyksen pysyvyyden tematiikka on hallitseva; kuten kansliapäällikkö Kai Korte asian Tarmo Ropposelle jyrkästi toteaa: "Koneisto on täydellinen ja se toimii!" - Sama päti myös itse uutislähetykseen: poikkeuksellisenä päivänä uutiskoneiston tehokkuus ja täydellisyys tuli todistetuksi vielä selvemmin kuin tavallisena arki-iltana. On uutisten juhlaa saada kertoa kansalle tärkeä uskonnollinen ilmoitus.

Radion Kekkospäivän uutisointi noudatteli samaa uomaa kuin YLE:n tv-uutisten. Radio tarjosi valtiolisten auktoriteettien ohimarssin, jossa päähuomio kiinnitettiin syntyneeseen poliittiseen tilanteeseen.

TV-UUTISTEKNIikka

Veikko Pietilän klassisessa artikkelissa vuodelta 1967 tarkastellaan uutistoimintaa jo *rituaalina*. Artikkelissaan Pietilä haluaa tutkia ennen muuta vastaanottajan "...yhteyttä tuohon havaintotaustaan, jonka eri välineet tarjoavat...välineen, tekniikan, äänen, kuvan, painomusteen..." (ema., s. 30) välityksellä. "On tärkeää huomata, että jo yksin radion totuttu kaiunta tai television tuttu maaginen sinertävä valo ovat osa tätä yhteyttä. Myös se, että totutut... henkilöt värähtelevät olohuoneessamme, on osa tätä yhteyttä. ... Näistä lauseista on kukonaskel käsitteeseen käyttäytymisrituaalisimi." (S. 30.)

Rituaaleina uutislähetykset koostuvat suppeasta joukosta formaalisti vakioisia elementtejä. Televisioutisten vakioelementeiksi havaitsimme ainakin seuraavat:

- UA = ns. uutisankkuri, kuvaruudussa yksin tai kumppanin kanssa esiintyvä uutislähetysten juontaja,
- US = uutisankkuri, jonka ääni selostaa ruudussa olevaa muuta uutisjutun kuva-ainesta,
- KO = kommentaattori, aiheen asiantuntija, joka itse ruudussa esiintyen kommentoi uutisjuttua,
- KS = kommentaattori äänenä, ruudussa muuta kuva-ainesta,
- RS = reportterin studioääni, ruudussa muuta kuva-ainesta,
- RP = reportterin puhelinääni, ruudussa muuta kuva-ainesta,
- RT = reportteri itse tapahtumapaikalla "luonnossa" selostamassa, filmiryhmä mukanaan,
- HA = haastatellaan tapahtumaan liittyvää henkilöä,
- LA = tapahtumaan liittyvä henkilö lausuu jotakin itse osallisena parhaillaan menossa olevaa tapahtumaa.

Kahden "normaaliuutispäivän" (28. ja 29.10.) televisioutislähetyksissä oli uutisjuttuja ja näitä vakioelementtejä seuraavasti:

	TV-1	MTV	YHT
uutisjuttuja	33	34	67
uutiselementtejä	91	93	184
elementtejä/juttu	2.8	2.7	2.7

Asetelman perusteella YLE:n tv-uutiset ja MTV:n Kymmenen uutiset ovat kutakuinkin samanlaisia, MTV:n aineisto on vain ahdettu vähän lyhyempään lähetysaikaan kuin TV-1:ssä. - Taulukossa 4 on esitetty elementtien suorat jakautumat.

Taulukko 4. Tv-uutisten vakiorakene-elementtien jakautumat

	TV-1	MTV	YHT
UA (uutisankkuri kuvassa)	30.7 %	45.2 %	38.0 %
US (selostava u-ankkuri)	26.4	18.3	22.3
KO (kommentaattori kuvassa)	2.2	2.2	2.2
KS (selostava k-taattori)	-	1.1	0.5
RS (reportteri studiossa)	15.4	19.3	17.4
RP (r. puhelimessa)	4.4	6.4	5.4
RT (reportteri tapahtumapaikalla)	3.3	-	1.6
HA (haastattelulausunto)	12.1	6.4	9.2
LA ("aito" lausunto)	5.5	1.1	3.4
Yhteensä	100.0 %	100.0 %	100.0 %
n	91	93	184

On huomattava, että elementit on muodostettu sen mukaan, kenen hallussa *logos* on; tarkastelumme on logosentrinen, siinä kuvaruudun visuaalinen aines on toissijaista, vaikka lähetyksiä seuratessamme kävikin ilmeiseksi (erityisesti juttu varusmieskoulutuksen uudistuksesta 29.10., kuvitettu kummassakin yhtiössä samalla vauhdikkaalla filmillä taistelukoulutuksesta), että visuaalinen aines usein syrjäyttää ääniselostuksen tyystin.

Televisioutiset ovat pitkälle uutisankkurin soolosuorituksia. Kummassakin yhtiössä sana on yli puolessa elementtejä ankkurin hallussa. MTV on ankkurikeskeisempi: näitä elementtejä on kaikista 63.5 % (TV-1:ssä 57.1 %). Sitä paitsi MTV:ssä ankkuri on huomattavasti useammin kuvassa kuin TV-1:ssä. Itse tapahtumiin osallisten hallussa (HA ja LA) julkinen sana on yllättävän harvoin, TV-1:ssä sentään 17.6 %:ssa elementtejä, MTV:ssä vain 7.5 %:ssa. Uutistoimitukset siis sananmukaisesti välittävät sanaa

tuonpuoleisesta tämänpuoleiseen, vastaanottajan "suora" kosketus (HA ja LA) tuonpuoleiseen on poikkeus säännöstä.

TV-1:n ja MTV:n kesken on eräitä eroja. MTV:ssä sana on välillisempi kuin YLE:ssä; Kymmenen uutisissa katsoja on oikeastaan enemmän tekemisissä studion kuin tuonpuoleisen todellisuuden kanssa. Sitä paitsi studio on MTV:ssä elävämpi kuin YLE:ssä: siellä on kaksi eri sukupuolta olevaa ankkuria, kun YLE käyttää vain yhtä. TV-1:ssä katsoja joutuu pelkistetympin vastakkain tuonpuoleisen kanssa. Nämä piirteet sopivat siihen kuvaan, jonka Graham Murdock (1981, tässä lehdesä s. 24-27) on piirtänyt kaupallisen television *populistisuudesta*, julkishallinnollisen television *paternalistisuudesta*.

Yhtä poikkeusta lukuun ottamatta (Kymmenen uutisten urheiluosuus 28.10.) kaikki uutisjutut alkoivat joko UA- tai US-elementillä, siis uutisankkurielementillä. MTV:llä aloitus on aina UA. TV-1:ssä 33 aloituksesta 22 (67 %) oli "uutisankkuri kuvassa"-aloituksia (UA), 11 (33 %) "uutisankkuri selostaa"-aloituksia (US); ja milloin juttu alkoi US:llä, se oli jutun ainoa elementti: nuo 11 juttua olivat TV-1:n kuvitettuja uutissähkeitä. Tässäkin suhteessa TV-1:n toimituksen välitys on näkymättömämpi kuin MTV:n. Samasta tendenssistä kertoo, että kaksinkertaisia uutisankkurialoituksia (UA-US) TV-1:ssä oli 5 (15 % jutuista), kun MTV:ssä niitä oli 15 (44 % jutuista).

MTV:n uutiset ovat vahvemman välityksensä ansiosta pehmeämpiä ja ihmisläheisempiä kuin TV-1:n uutiset. Mutta tärkeämpää on, että tuonpuoleisen kovan todellisuuden ja uutisstudion pehmenneen maailman välinen voimakas puskurointi

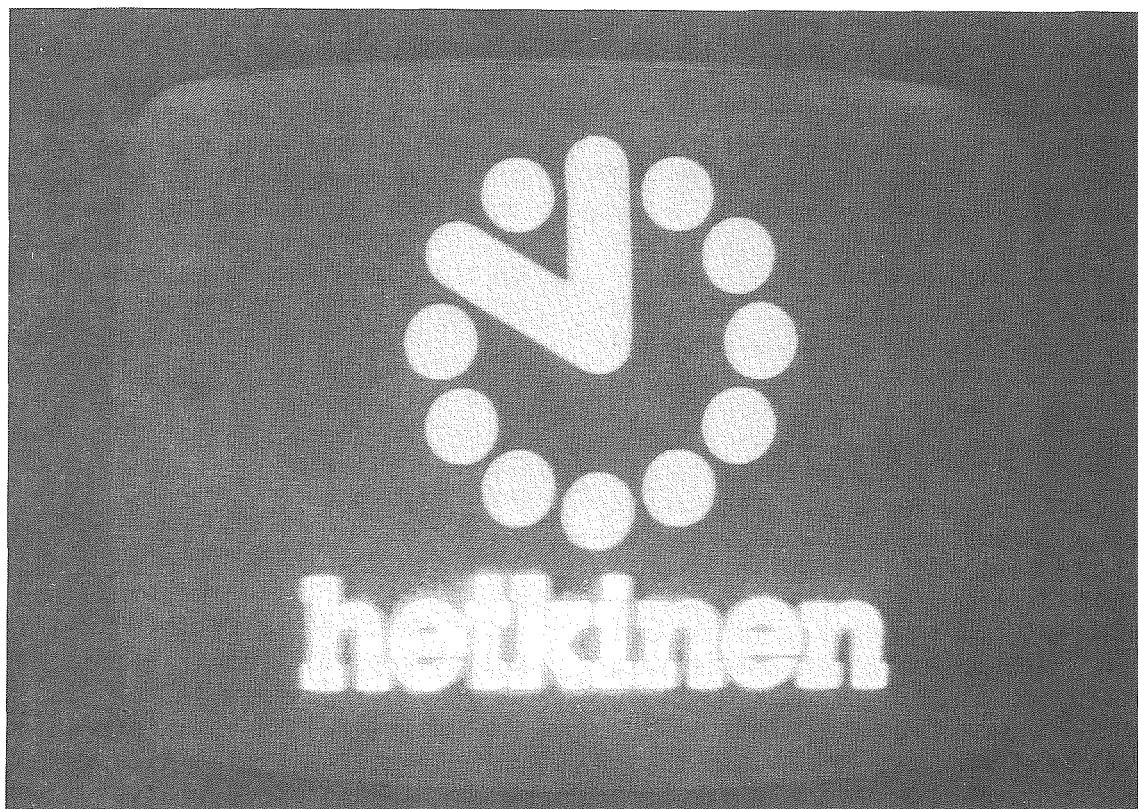
saattaa tuottaa erityisen ideologisen efektin (sisällöstä riippumatta). Katsoja eläytyy miellyttävien, silmiin katsovien uutisankkureiden studiomaailmaan; sen pehmenetyssä, lämpimässä atmosfäärissä korostuvat erityisellä tavalla kaikki ne todellisuuden instanssit, joiden Roussek, Tommola ja kumppanit sallivat tulla pistäytymään tässä miljöössä. Korostuu se laatu, jossa nuo instanssit kehitetään esiintymään: muokataanko ne arvovaltaisiksi (Eva-päivien Max Jakobson, 28.10.), jännittäviksi (Ruotsissa karille ajanut neuvostosukellusvene, molempina päivinä), pelottaviksi (Gaddafi ja libyalaiset joukot Tšadissa, 29.10.), säällittäviksi (edellisiä pakenevat tšadilaisparat, 29.10.), suloisiksi (Walesin prisessa Diana Walesissa, 28.10.) jne. MTV:n uutisten populistisuus ilmenee sinä tunnelatauksena, joka tuotetaan muokkaamalla uutisstudio katsojan elämismaailman turvallisiksi kiintopisteeksi ja kehittämällä voimakasta kontrastia studion ja tapahtumien välille. MTV:n uutisartikulaatio tuottaa miedonnetussa muodossa sen, mistä Stuart Ewen kirjoittaa: "Irralliset mielteet jäsenyivät jutuiksi. Ne lainehtivat lehtien sivuilla vahvistaen vaaran, pelon ja raivon ilmapiiriä. Sisäinen elämämme on paraatimarssilla silmiemme edessä... Mutta samassa määrin kuin massakulttuuri asettaa ja reflektoi narsistista hajanaisuutta, luo se myös järjestyksen puitteita. Massakulttuuri moninkertaistaa todisteet maailman pirstoutuneisuudesta, mutta nyt se alkaa myös artikuloida järjestykseen mukauttamisen terminologiaa. ...Valtasuhde vahvistuu informaation rakenteessa: vallanpitäjien koordinaatio, muiden epäjärjestys." (Ewen,

S., ema., s. 45-6.)

TV-1 on viileämpi uutisväline. Sen ideologinen efektiivisyys on ehkä astetta heikompi, intellektuaalinen anti astetta vahvempi kuin MTV:n. Toisaalta se ei kehitä katsojalle MTV:n veroista mahdollisuutta elää sisäistä elämäänsä arvovaltaisiksi, jännittäviksi, pelottaviksi, säällittäviksi ja suloisiksi maailmantapahtumiksi muokattuina - se ei kehitä persoonallisuuden viettiperäisiä elementtejä MTV:n veroisella tavalla.

SANA JA VASTASANA

Joka tapauksessa - populistisesti tai paternalistisesti - tv-uutisjuttuun tyypillinen muoto on tämä: Ensiksi uutisankkuri toteaa maailmassa, tutuksi tullessa ja vakaaksi todetussa, jo tiedetyssä *eilisen päivän* maailmassa tapahtuneen jotakin. Ankkurin alkujuonto merkitsee, että vastaanottajan eilen maailmassa jäsenyynyt paikka (hänen identiteettinsä) ei ole enää sama. Nyt et tarkalleen tiedä, missä olet! Et siis tiedä, kuka olet! Sana on ilmoitettu! mutta mitä se merkitsee? Uutisjuttuun muokkaus predikaattiosassa (taustakomentissa) tulkitsee sanaa ja restauroi identiteettiämme. Tässä perusmuodossa uutisvälitys kylläkin on todellista välitystä, mutta (uutisrituaalinäkökulmasta) ei ensisijaisesti *todellisuuden* ja *tietoisuuden* kesken, vaan sosiaalista välitystä, ihmisten kesken. Se välittää meidän arkielämäämme kokonaisuhteiskunnallisen yhteyden - mutta yksipuolisesti, sikäli kuin se noudattaa informatiivisuuden perusideaa, jolla taas on mallinaan teologinen perusideologia. Yksipuolisena se välittää tuonpuoleisesta tämänpuoleiseen, *sanan* muttei *vastasanaa*. Lä-

hes poikkeuksetta tutkittavana olleissa uutislähetyksissä journalistien (ankkurin ja toimittajien) muokkaus suuntasi *logoksen* tai jatkoi *logosta* tapahtumista yleisöön päin. (Tunne-elementtien tasossa - tähänhän totesimme jo - kehitettiin MTV:n eräissä jutuissa päinvastaisista suuntaa: katsojan erilaisten tunteiden kohdistumista ja kiinnittymistä todellisuuden esineelliseen maailmaan.) Oikeastaan kertaakaan journalistin kommentti ei ollut tuonpuoleisesta tulevan sanan kriittinen kommentti, vastasana, ja vain kerran esiintyi yritys asettaa kaksi ideologista instanssia myös *toisiaan vastaan, ei pelkästään katsojaa vastaan*: Voitto Ahosen raportti Eva-päiviltä TV-1:ssä 28.10. MTV:ssä Eva-raportti

esitettiin näin:

- uutisankkurin juonto, referoi Max Jakobsonia (UA)
- reportteri selostaa päivien tapahtumia ja Eva-raporttia, ruudussa näkyy pyörivä markka ja talouskäyriä (RS)
- Max Jakobson antaa ruudussa haastattelulaulusnon (HA)
- reportteri jatkaa selostusta, ruudussa filmiä päivien kokoustilaisuudesta, osanottajista (RS)

YLE:ssä sama juttu esitettiin näin:

- uutisankkurin juonto, mainitsee Evan varoitukset Ruotsin-taudista (UA)
- reportteri (Ahonen) selostaa päiviä, ruudussa kuvia päivien arvovaltaisesta yleisöstä (RS)
- Jakobson antaa haastattelulaulusnon ruudussa (HA)
- heti perään leikataan ruutuun ilman Ahosen nivellystä Matti Ahde esittämään toista kantaa Jakobsonin esittämästä asiasta (HA)
- Ahteen päälle leikataan suoraan taas Jakobson esittämään jälleen toista kantaa (HA)
- Jakobsonin päälle suoraan vielä kerran Ahde ja Ahteen/sosiaalidemokraattien poikkeava näkemys (HA)

MTV:n käsittelyssä Eva ja Jakobson suunnataan suoraan katsojaan päin. Vastaanottajan oma asema ei artikuloitu julkisuuden kentässä

riippumatta → *2 mahdollisen mielijä*

muutoin kuin voimattoman ja varjo-
maisena vastaanottajan asemalla, ei
työläisen, toimihenkilön, poliittisen
kansalaisen jne. roolissa. Vaikka
Voitto Ahosen raportin journalistinen
muokkaus ei ehkä ollutkaan huippu-
erokas, tuotti sen montaasi katsojalle
kuitenkin alkeellisessa mielessä mah-
dollisuuden asettua julkisuuden kent-
tään omassa objektiivisessa yhteiskun-
nallisessa asemassaan. Nimittäin ins-
tanssien (Evan, Jakobsonin ja Ah-
teen) leikkaaminen toisiaan vastaan
tuotti tilanteen, jossa talouspoli-
tiikka ei ole olemassa vain *asioi-
na*, jotka jo ovat tapahtuneet tuon-
puoleisissa ja siellä tapahtuvat
meistä riippumatta, vaan *aktorei-
na* (vrt. Julkunen, R., 1981, s. 110),
jotka parhaillaan toimivat, taistelevat
keskenään talouspolitiikan tulevasta
kurssista. Ahosen vaatimatonkin lei-
kaus auttoi katsojaa asettumaan itse
tähän aktiivisessa tilassa olevaan so-
siaaliseen kenttään.

Vastakkainen, kuitenkin kaikki mah-
dollisuuden sisältävä esimerkki oli
Kymmenen uutisten Romantshukin rap-
ortti TVK:n ja STTK:n suhteiden muu-
ttumisesta TVK:n sanottua liittojen
yhteistyösopimuksen irti 29.10. Rap-
ortin rakenne:

- uutisankkurin juonto (UA)
- reportteri (Romantshuk) selostaa sopi-
muksen irtisanomista, ruudussa filmiä
TVK:n kokouksesta, jossa sopimus sanotaan
irti (RS)
- TVK:n puheenjohtaja Matti Kinnunen to-
teaa kokouksessa tilanteen (LA)
- Romantshuk selostaa (ei itse ruudussa; RS)
- Kinnunen antaa ruudussa haastattelulausun-
non (HA)
- Romantshuk selostaa (ei itse ruudussa; RS)
- STTK:n puheenjohtaja Jorma Reini antaa
ruudussa haastattelulausunnon (HA)
- Romantshuk selostaa (ei itse ruudussa; RS)
- SAK:n järjestösihteeri Ihalainen antaa
ruudussa haastattelulausunnon (HA)
- uutisankkurin loppujuonto (UA)

Sen asemesta, että Romantshuk olisi pelannut
Kinnusen, Reinin ja Ihalaisen toisiaan
vastaan ja raiwannut näin vastaanottajalle
tilaa

työmarkkinapolitiikan julkisuudessa, hän
pelaa jokaisen katsojaa vastaan viestintä-
julkisuudessa: TVK, STTK ja SAK esittä-
ytyvätkin katsojille tarjoutuvina *valinta-
vaihtoehtoina*, eivätkä työmarkkinapolitiikan
organisoinnissa. (YLE:n raportti samasta
aiheesta ei ollut periaatteessa edellistä
kummempia, vain paljon ohuempia.)

Informatiivinen uutistoiminta tuottaa
vastaanottajalle pysähtyneen sosiaalisen
tilanteen, jossa kaikki on jo tapahtunut
tuonpuoleisessa eikä katsojalla voi siihen
enää olla osaa eikä arpaa. Hänellä on
jäljellä vain järkevääntuntuisen maailman-
kuvan konstruoinnin ongelma. Mutta täl-
lainen kehittää huonosti katsojan *toimi-
ntakykyä* talouspolitiikassa, työmarkkinapolitiikassa
jne.; oikeastaan se kehittää kontem-
platiivista asennetta ja voimattomuutta
sosiaalisessa kentässä. "Vakaa ja kehi-
tyvä identiteetti" (vrt. Ottomeyer) voi
kyllä olla mahdollinen, mutta se on ul-
koapäin muodostettua, voimatonta
identiteettiä.

SANANEN RADIOSTA

Entä radio? Myös radiota on mielestämme
mahdollista tarkastella rituaalina, pal-
jolti samassa mielessä kuin televisiota.
Radion omaleimaisuus piilee siinä, että
ehkä vielä televisiota selvemmin se il-
maisee *reaaliajan*. Tämän se tekee kah-
dessa mielessä. Ensinnäkin radio näyt-
tää aina *fyysisen ajan*. Herätessäsi
tuntemattomassa paikassa tuntemattomaan
aikaan saat radion avaamalla nopeasti
selville päivän ja kellonajan - niin vakioitu
on ohjelmarakenne. Toiseksi radio on
myös *yhteiskunnallinen* Neiti Aika. Jos
radion avatessasi kuulet STT:n uutiset,
tiedät, että Suomi on yhä

kapitalistinen maa.

Radion uutislähetyksissä voidaan erottaa osapuilleen samat formaalisti vakioiset uutiselementit kuin edellä tehtiin television kohdalla. Kahden "normaaliuutispäivän" (28. ja 29.10.) perusteella havaitsimme seuraavat elementit:

UA = ns. uutisankkuri tai oikeammin sitoja, joka juontaa pääosan radion pääuutislähetystä
SL = sähkeiden lukija, jonka ääni lukee lähetyksen alkupään uutissähkeet
KO = kommentaattori, aiheen asiantuntijaääni
RS = reportterin studioääni
RP = (ulkomaan)reportterin puhelinääni
RT = reportterin tapahtumapaikalta kuultava ääni
HA = haastatellaan tapahtumaan liittyvää henkilöä
LA = lausunto, ts. tapahtumaan liittyvä henkilö lausuu jotakin itse osallisena parhaillaan menossa olevaa tapahtumaa

Mainittuina tutkimuspäivinä oli Uutiset, päivän peili ja sää -ohjelmassa uutisia seuraavasti:

	RD
uutisjuttuja	31
uutiselementtejä	66
elementtejä/juttu	2.1

Jos teemme vertailun televisio-uutisiin, on radion puolen tunnin lähetyksiaikaan mahdutettu osapuilleen yhtä paljon uutisia kuin Yleisradion 25 minuutin ja MTV:n 20 minuutin pituisiin tv-uutisiin. Uutiselementtien käytössä radio on televisiota säästeliäämpi. - Taulukossa 5 esitetään elementtien suorat jakautumat radioissa ja televisiossa.

Taulukko 5. Radio- ja televisio-uutisten vakioelementtien jakautumat

	RD	TV-1 + MTV
UA (uutisankkuri)	24.2 %	38.0 %
SL (sähkeiden lukija)	41.0	22.3
KO (kommentaattori)	3.0	2.7
RS (reportterin studioääni)	12.1	17.4
RP (reportterin puhelinääni)	4.5	5.4
RT (reportteri tapahtumapaik.)	3.0	1.6
HA (haastattelulausunto)	6.1	9.2
LA ("aito" lausunto)	6.1	3.4
Yhteensä	100.0 %	100.0 %
n	66	184

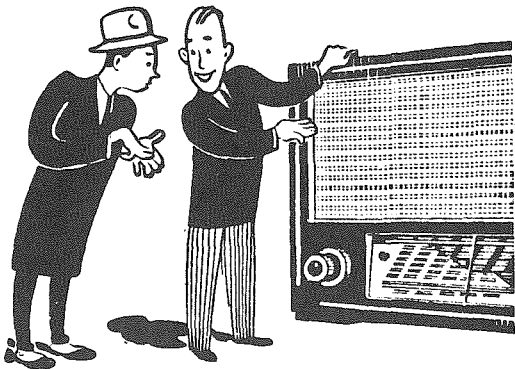
Radiouutiset ovat, mikäli mahdollista, vielä tv-uutisia selvemmin uutisankkurin eli sitojan soo-

losuorituksia. Hän johtaa mestarillisesti kokonaisuutta, vaikka elementeistä suuri osa lankeaa sähkeiden lukijan osalle. Sitoja on rovasti, saarnan pitäjä; sähkeiden lukija on kappalainen, joka avustaa. Kuulijan näkökulmasta molempien rooli on kuitenkin osapuilleen sama. Nämä kaksi yhdessä ovat varsinaiset sanankäyttäjät, heidän hallussaan on kaksi kolmannesta (65.2 %) sanasta.

Määrällisesti radiopappien rooli on yhtä merkittävä kuin MTV:n uutisankkurien. Efekti on kuitenkin toinen, sillä radion uutistoimituksella ei ole pienintäkään pyrkimystä pehmentää laskeutumista yleisön kannalta vieraisiin tapahtumiin, vaan päinvastoin se tykittää tapahtumien vuon kuulijan korville, raastasti ja asiallisesti. Radion uutisissa ei tavallaan ole tunteiden häivääkään; informatiivisuus niissä sen sijaan tuntuu olevan huipussaan. Radiouutiset kunnioittavat tekstiä - "tehokkuusaste" on niissä korkeampi kuin television kummassakaan uutislähetyksessä.

Alkaessamme tehdä vertailuamme oli mielessä oletus, että haastattelut ym. elävä aineisto olisi nimenomaan radiolle ominaista. Kahden tutkimuspäivän valossa tulokset näyttävät toista. Haastattelujen, lausuntojen ja tapahtumapaikalta tulevan reportaasin osuus (yhteensä 15.2 %) on pienempi kuin YLE:n tv-uutisissa (20.9 %), mutta kyllä suurempi kuin MTV:llä (14.2 %). - Radio ei muuta sitä edellä esitettyä ajatusta, että uutistoimitus on sanan välittäjä: studio välittää sanan tuonpuoleisesta tämänpuoleiseen. (Jonkinlainen paradoksi on siinä, että televisio ei käytä hyväkseen kuvaa eikä radio ääntä. Kumpikin väline keskittyy logok-

MITÄ vaaditte radioltanne?

- 1 Vankka ja luotettava rakenne
- 2 Puhdas ja luonnollinen äänentoisto
- 3 Kaunis ja puhdaspiirteinen ulkoasu

Nämä kolme seikkaa ovat tunnusomaisia jokaiselle Fenno-vastaanottimelle.

FENNO-RADIO

-soinhuva ja viihdyttää.

Helsingin myyjä

OY RADIO-AITTA AB Mannerheimintie 14.

seen, ne ovat nekin logosentrisiä tarkastelumme tavoin. Television ääni/kuva -mahdollisuudet ja radion äänivarat on kummatkin sovitettu palvelemaan sanaa, sananvälitystä tuonpuoleisesta tämänpuoleiseen. Sisältö hallitsee ja alistaa muotoa, ja uutistoiminta onkin teknisesti vähintään puoliksi halvaantunutta, rituaalin kaavaan kangistettua.)

Radion uutisten yleisilme tuo mieleen YLE:n tv-uutiset, ohjaava paternalistisuus luonnehtii molempia. Uutistoimitus näyttäytyy isällisenä hahmona, jolla on hallussaan tietoa ja ymmärrystä, joka useimmilta kuulijoilta puuttuu ja jota nämä siksi tarvitsevat (vrt. Murodock, G., ema. tässä lehdessä s. 26). Tässä toinen paternalistisen, informatiivisen uutistoiminnan paradoksi. Vaikka informatiivisen uutistoiminnan idea jo nimensä mu-

kaan pyrkii tuottamaan ja levittämään informaatiota, oletetaan ajatustavan syvärakenteessa tuo puuha yhtä tulokselliseksi kuin hölmöläisten valonkanto säkissä ikkunattoomaan, pimeään tupaan: itse ajattelutavan ja vastaavan uutiskäytännön rakenteeseen kuuluu, että yleisöt ovat aina tietämättömiä ja sellaisina pysyvätkin, informatiivinen uutistoiminta ei näe työsarkansa loppua, kansa on aina tietoa, valoa vailla.

Television tavoin radiokin tyytyy *sanan* välittäjäksi; kriittiseen *vastasanaan* ei uutisista löydy aineksia. Kuuntelijat psykologisina subjekteina pidetään tarkoin erossa tuonpuoleisesta, tapahtumat asetetaan kuulijaa vastaan ulkoisina asioina. YLE:n tv-uutisista löytyi edellä esimerkki toisenlaisesta yrityksestä, jossa kaksi julkisuuden henkilöä asetettiin toisiaan vastaan erilaisia intressejä edustavina aktoreina. Radiossa sama Eva-päivien raportti oli puhdas puffiuutinen, jonka sähkeosuudessa ensin laajasti kerrottiin, mitä Elinkeinoelämän Valtuuskunnan toimitusjohtaja Max Jakobson oli puheessaan kertonut, ja jonka raporttiosuudessa taas haastateltiin pankinjohtaja Mika Tiivolaa Eva:n näkemyksistä.

Radion kohdalla vastasanan puuttuminen on traagisempaa kuin television. Välineenä radio nimittäin antaisi kriittisiin teko- ja lähetystymistapoihin erinomaiset mahdollisuudet. Radion on teknisesti joustava; niin lähetys- kuin vastaanottopää ovat periaatteessa liikuvia, keveitä. Nauhuri ja toimitaja, jopa suoran lähetyksen vaatima välineistö, on helppo kuljettaa minne tahansa tapahtumapaikalle. Radion avulla voidaan päästä hyvin lähelle kaksisuuntaista vies-

tintää, jossa toimitus on yleisön keskellä. Radio voi tarjota koko maailman suorassa lähetyksessä. Sen ei tarvitsisi nojautua raskasliikkeeseen, vakioituun ohjelmurunkoon, vaan rituaalin voisi koska tahansa katkaista suora lähetys sosiaalisen, poliittisen ja kulttuurisen vuorovaikutuksen polttopisteistä. Tätähän Brecht tavoitteli "radioteoriassaan" jo 30-luvulla: "Radio olisi suuremmoisina ajateltavissa oleva julkisen elämän kommunikaatioväline, valtava kanavajärjestelmä..." (Brecht, B., 1977 (1932), s. 129.) Nykyaikainen tekniikka on tehnyt mahdolliseksi Brechtin uskaliaimmatkin visiot, kunhan vain...

Nykyisellään radion reaaliaikaluonne on rikkumaton. Ohjelmat etenevät sekunnin tarkkuudella, ja vain jokin Kekkospäivän tapainen mullistus voi järkyttää systeemiä (mutta silloinkin systeemin voitoksi). Reaaliaikaluonnetta vahvistaa Päivän peilin sitoijen outo käsitys ammattitaidosta: he kilpailevat siitä, kuka osaa lopettaa lähetyksensä tarkimmin kello kuuden aikamerkkiin. Sananpalvelurituuaalin tarkoin säädetty ohjelma ei salli tähän poikkeuksia. Kun 28.10. Päivän peilissä kuultiin suora raportti rauhanmarssilta, ei siinäkään ollut yhtään elävää, enakoimatonta elementtiä. Toimittaja vain luki tapahtumapaikalla studiossa kirjoittamansa ja ajoittamansa tekstin.

AAMEN

Sana oli ilmoitettu ja tuli lihaksi. Me puolestamme tiesimme sanassa - pelastuksemme vuoksi -, keitä me olimme, jälleen kerran taas tänä iltana. Sanalla oli julkisuus, ja mahdollisesti sana vastaan ko-

hosi ja kohoaa joka ilta miljoona vastasanaa. Sanalla oli julkisuus, kaikilla vastasanoilla privaatti. Millaista tulevaisuutta siis sanaa palvelevat tietorukkimme meille kehräävät?

YLE:llä ja MTV:llä on näissä asioissa, tulevaisuutemme skenaarion kirjoittajina, salainen työnjakonsa, josta ne eivät itsekään tiedä. YLE:n uutiset sekä radiossa että televisiossa ampuvat vastasanamme byrokraattis-valtiollisen arvovaltansa koko tylyydellä upoksiin. Meidän, kansan vastarintapotentiaali ei kasva, vaan pienenee. Kansassa, joka ei julkisuudessa näe itseään itsenään, vaan vain gallup-karikatyyrina itsestään, on jo pitkään kytenyt kynnisyys ja viha, etäistä sukua perinteiselle herravihalle. MTV ei voisi toivoa uutisilleen parempaa maaperää; vallitsevassa tilanteessa mikään ei pure paremmin kuin ihmisläheisyys ja empatia. MTV voisi toivoa enää vain parempaa lähetysaikaa ja -kanavaa. Ehkä se kohdakkoin toivookin niitä. Joka tapauksessa YLE-MTV -dialektiikka on muuttamassa uutisia massakulttuuriksi, narsististen nautinnoiden jokailtaiseksi *soma*-piikkiseksi. Tämän kehityksen punaisena lankana, uutisten meille kehräämänä, on *sodan moraalitalous*.

VIITTEET

¹Työryhmä kiittää TV-2:n dokumenttitoimitusta artikkelin tekemiseen tarvittujen videonauhojen lainasta; samoin Tampereen yliopiston keskusstudiota, erityisesti laboratorionhoitaja Kalevi Koivusta videonauhoituksista ja nauhojen katselumahdollisuuden järjestämisestä

²Tiedot on koottu Yleisradion tekemistä radio- ja tv-ohjelmien seuraamistutkimuksista. Radion osalta tutkimusten vastaajajoukko edustaa 9 - 79 -vuotiasta suomenkielistä väestöä ja tv:n osalta 12 - 75 -vuotiaita. Ylen tv-uutisten ja MTV Kymmenen uutisten seuraamistiedot vastaavat tilannetta marraskuussa 1981 ja radion osalta kevätkaudesta 1981.

³Suuri kumarrus kansalliselle yhteisyyssymbolille keräsi mittavat ihmisjoukot tv-vastaantontien ääreen. Presidentin eroseremonioita seurasi klo 20.30 tv-uutisista 2 600 000 suomalaista ja MTV:n Kymmenen uutisistakin yli 600 000. Monelta suomalaiselta ei aiheen käsittely voinut jäädä tv:stä huomaamatta, sillä tämän lisäksi klo 19.00 molemmilta tv-kanavilta lähetettyä pääministeri Koiviston ja sisäministeri Uusitalon puhetta seurasi noin miljoona katsojaa ja klo 19.30 TV-1:ssä lähetettyä puoluejohtajien tilannearvio-Ylimäärää 1.2 miljoonaa katsojaa. Elettiin suomalaisia tähtihetkiä.

LÄHTEET

AHMAVAARA, Y. & NORDENSTRENG, K. & PELTOLA, P. Informational news criteria. Teoksessa NORDENSTRENG, K. (ed.). *Informational mass communication. A collection of essays*. Helsinki, Tammi Publishers, 1974, s. 163-174.

ALTHUSSER, Louis. Ideology and ideological state apparatuses (notes towards an investigation). Teoksessa ALTHUSSER, L. *Lenin and philosophy and other essays*. New York - London, Monthly Review Press, 1971, s. 127-186.

AUGSBURGIN TUNNUSTUS. 2.p. *Suomalaisen teologisen kirjallisuusseuran julkaisuja*, nro 118. Helsinki, 1980.

BRECHT, Bertolt. Der Rundfunk als Kommunikationsapparate. Teoksessa BRECHT, B. *Gesammelte Werke*. Bd. 18. Frankfurt a.M., Suhrkamp, 1977 (1932), s. 127-134.

CANTRIL, H. & GAUDET, H. & HERZOG, H. *The invasion from Mars*. Princeton, Princeton University Press, 1940.

EWEN, Stuart. Massakulttuuri, narsismi ja sodan moraalitalous. *Tiedotustutkimus*, 4 (2), 1981, s. 37-52.

JULKUNEN, Raija. Näkökohtia työelämän tutkimuk-

sesta. *Sosiologia*, 18 (2), 1981, s. 103-113.

KATSO-lehti, nro 48, 1981, s. 7.

KATZ, E. & GUREVITCH, M. & HAAS, H. On the use of the mass media for important things. *American Sociological Review*, 38 (4), 1973.

KAY, Herbert. Toward an understanding of news reading behavior. *Journalism Quarterly*, 31 (1), 1954.

KIVIRANTA, S. Kirkon virka. Teoksessa KIVIRANTA, S. (toim.). *Luterilainen usko tänään. Augsburgin tunnustuksen selityksiä*. Helsinki, SLEY-Kirjat, 1981.

MANNERMAA, T. *Kristillisen opin vaiheet. Dogmihistorian peruskurssi*. Helsinki, Gaudeamus, 1975.

MURDOCK, Graham. Television tarve ja tarjonta. *Tiedotustutkimus*, 4 (4), 1981, s. - tässä lehdessä.

OTTOMAYER, Klaus. Identiteetin muotoutuminen ja kriisi kapitalismin arkipäivässä. *Sosiologia*, 16 (2), 1979, s. 117-129.

PIETILÄ, Veikko. Iltatuulen viesti. Teoksessa HAMALAINEN, T. (toim.). *Sivüäänä. Viestinnästä ja sen välineistä*. Helsinki, Otava, 1967, s. 23-35.

PIETILÄ, Veikko. Gratifications and content choices in mass media use. *Research Institute, University of Tampere, series B*, no. 22, 1974.

PROJEKT IDEOLOGIE-THEORIE. Theorien über Ideologie. *Argument-Sonderband 40*. Berlin, Argument-Verlag, 1979.

PROJEKT IDEOLOGIE-THEORIE. Faschismus und Ideologie 1. *Argument-Sonderband 60*. Berlin, Argument-Verlag, 1980.

TIETOJA SANOMALEHDISTÖSTÄ. *Suomen Lehdistö*, 52 (5-6), 1981.

WALL, Carol. Predication: a study of its development. *Janua Linguarum, Series Minor 201*. The Hague etc., Mouton, 1974.

VIRTANEN, Matti. Määrällistä lukemista. *Sociologia*, 18 (4), 1981, s. 313.

* * * * *

Oikaisuja roon 3*1981

Ensinnäkin W.F. Haugin artikkeliin 'Tavaraestetiikan kritiikistä' oli sivulle 20 eksynyt sana "kuluttajakapitalismi", vaikka puhe on tosiasiassa "kustantajakapitalismista". Oikeassa muodossaan kyseinen virke kuuluu seuraavasti: "Prostituutio nousee yksinkertaisen tavaratuotannon tasolla, porttous kustantajakapitalismin, bordelli manufaktuurin (...)."

Toiseksi W.F. Haugin toisen artikkelin otsikossa ei tavoiteltu eestinkielistä asua ("massakulttuur"), vaan sen olisi pitänyt kuulua 'Tavaraestetiikka ja massakulttuuri. Teoreettinen luonnos'.

Kolmanneksi saman artikkelin lopussa (s. 28) oli latojalle sattunut lipsahdus siten, että virkkeessä puhuttiin käsittämättömästi "ideaalisen yhtäältä käsin tapahtuvasta yhteiskunnallis-

tumisesta". Kokonaisuudessaan kyseisen, käsitteellisesti keskeisen kohdan tuli kuulua seuraavasti: "Kun ideologisella on ymmärrettävissä ideaalisen yhtäältä käsin tapahtuvan yhteiskunnallistumisen vaikutusyhteys ja kun edelleen tavaraesteettisessä on käsitettävissä kapitalistiselle taloudelle välttämätön perehtyminen elämätävän symbolis-esteettiseen ulottuvuuteen, niin kultturellin käsite kiinnittää yhteiskunnallisten ehtojen uudelleenasettamisen toteutuneeksi elämäntavaksi."

Neljänneksi Lasse Ahtiaisen kioskirjallisuuden kehitysilmiöitä käsitelleestä artikkelista oli pudonnut pois kaksi sanaa sivulta 31. Puutteelliseksi jääneen virkkeen oli määrä kuulua seuraavasti: "Tässä näkyy taskukirjojen toisaalta ja pienoisromaanisarjojen ja novellilukemisten toisaalta...".

LIITETAULUKKO. Radion ja television pääuutislähetysten aiheet tutkimuspäivinä 27.-29.10.1981. Taulukon sarakkeiden numerot tarkoittavat aiheen esittämisen järjestysnumeroa uutislähetyksessä (radiossa yksi ja sama aihe sattoi esiintyä kaksikin kertaa, ensin uutissähkeenä, sitten Päivän peilin raporttiosuudessa). Esimerkiksi: 29.10. aihe nro 15 eli AWACS-tutkakoneet oli 15. aihe radion uutislähetyksessä, 6. aihe YLE:n tv-uutisissa ja 7. aihe MTV:n Kymmenen uutisissa.

28.10.1981

Aihe	RD	TV-1	MTV
1. Aiheet, otsikot	1.	1.	1.
2. Karjalainen ehdokkaaksi	2./13.	4.	8.
3. Väänänen tukee Virolaista	3.	5.	
4. Kepu-gallup presidenttipelistä	4.		
5. Valitsijamiespaikkojen jatkautuminen vaalipiireittäin	5.	6.	
6. Eva-päivät	6./14.	14.	11.
7. Tupakan haitta-aineet	7./18.		9.
8. Postin ja puhelinlaitosten suhteet	8.		
9. Esitys saaristokunnista	9.		3.
10. Rauhanmarssit	10./17.	7.	4.
11. Puolan yleislakko	11./16.	8.	6.
12. Sukellusvene karilla Ruotsissa	12./15.	12.	7.
13. Sää	19.	14.	15.
14. Kekkosreaktiot ulkomailla		2.	5.
15. Sipposen Kekkospalkintoehdotus		3.	
16. Espanjan ja NATO:n suhteet		9.	
17. YK:n pääsihteerin valinta		10.	
18. AWACS-tutkakoneita Lähi-Itään		11.	
19. Vesilain uudistus			2.
20. Lahden kaupungintalon palon syy			10.
21. IDEA-päivät Espoossa			12.
22. Erävalvonnan tehostaminen			13.
23. Urheiluosuus			14.
24. Princess Diana Walesissa			16.

27.10.1981

Aihe	RD	TV-1	MTV
1. Valtioneuvoston istunto: Kekkonen erorituuaali	1.	2.	2.
2. Tulevat valitsijamiesvaalit	2./10.	9.	4.
3. Koiviston lausunto/puhe	3.	3.	3.
4. Poliittinen katsaus vaaliasetelmiin	4./11.	11.	
5. Puoluejohtajakierros	5.	7.	
6. Historiallinen katsaus Kekkonen kauteen	6.	6.	
7. Jaakko Nousiainen arvio	7.		
8. Ulkomaiset reaktiot	8.	8.	7.
9. Päivän peilin loppukaneetti	9.		
10. Virolainen ehdokkaaksi	12.	12.	13.
11. ETYK Madridissa	13.		
12. YK:n pääsihteerin valinta	14.		
13. Iranin uusi pääministeriehdokas	15.		
14. Sää	16.	13.	16.
15. Aiheet, otsikot		1.	1.
16. Eino Uusitalon puhe		4.	
17. Johannes Virolaisen lausunto		5.	
18. Koiviston haastattelu		10.	
19. Kekkonen ulkopoliittikkona			5.
20. Fälldinin arvio Kekkosesta			6.
21. Kekkonen sisäpoliittikkona			8.
22. Kekkonen talouspoliittikkona			9.
23. Kekkonen ihmisenä			10.
24. Katugallup Kekkonen eron johdosta			11.
25. Taustaa Kekkonen sairaudesta			12.
26. APU-gallup presidenttipelistä			14.
27. Gallupin pikagallup erotiedon leviämisestä			15.

29.10.1981

Aihe	RD	TV-1	MTV
1. Aiheet, otsikot	1.	1.	1.
2. Valitsijamiesten määrä	2.	9.	13.
3. SDP:n presidenttiehdokas	3.		
4. SKP:n/SKDL:n presidenttiehdokkaan valinta	4.	8.	
5. Helvi Sipilä lupautunut presidenttiehdokkaaksi	5./18.	7.	12.
6. Kekkonen yleiskunto	6.	10.	11.
7. TVK:n ja STTK:n suhteet	7.	11.	4.
8. Budjettilakeja hyväksytty	8.		
9. Saariston suoja-alueiden perustaminen	9./17.	12.	3.
10. Sukunimilaki	10./19.		
11. Saaristomeren kansallispuiston perustaminen	11./20.	13.	
12. Elinkeinohallitukselle uusi pääjohtaja	12.	14.	
13. Voimailtilaus Neuvostoliittoon	13.	15.	14.
14. Neuvostosukellusvene irroitetaan ruotsalaisvoimin	14./16.	2.	2.
15. AWACS-tutkakoneita arabille	15.	6.	7.
16. Finnvalcon konekaupat	21.	17.	
17. Lähi-Idän tilanne	22.		
18. Sää	23.	19.	17.
19. Raakaöljyn hinta		3.	8.
20. Namibian itsenäisyysneuvottelut		4.	
21. Iranin uusi pääministeri		5.	
22. Enso myy Eurocanin		16.	
23. Varusmieskoulutuksen uudistus		18.	5.
24. Kartoituskauppa Libyaan			6.
25. Libyaalaisjoukot Tsadissa			9.
26. Puolan lakot			10.
27. Telepalveluauto Rovaniemelle			15.
28. Turun tähtikaukoputki			16.
29. Liikennetietoisku			18.